

Griffioenen en draken zijn gebaseerd op fossiele botten.

door Sander Becker

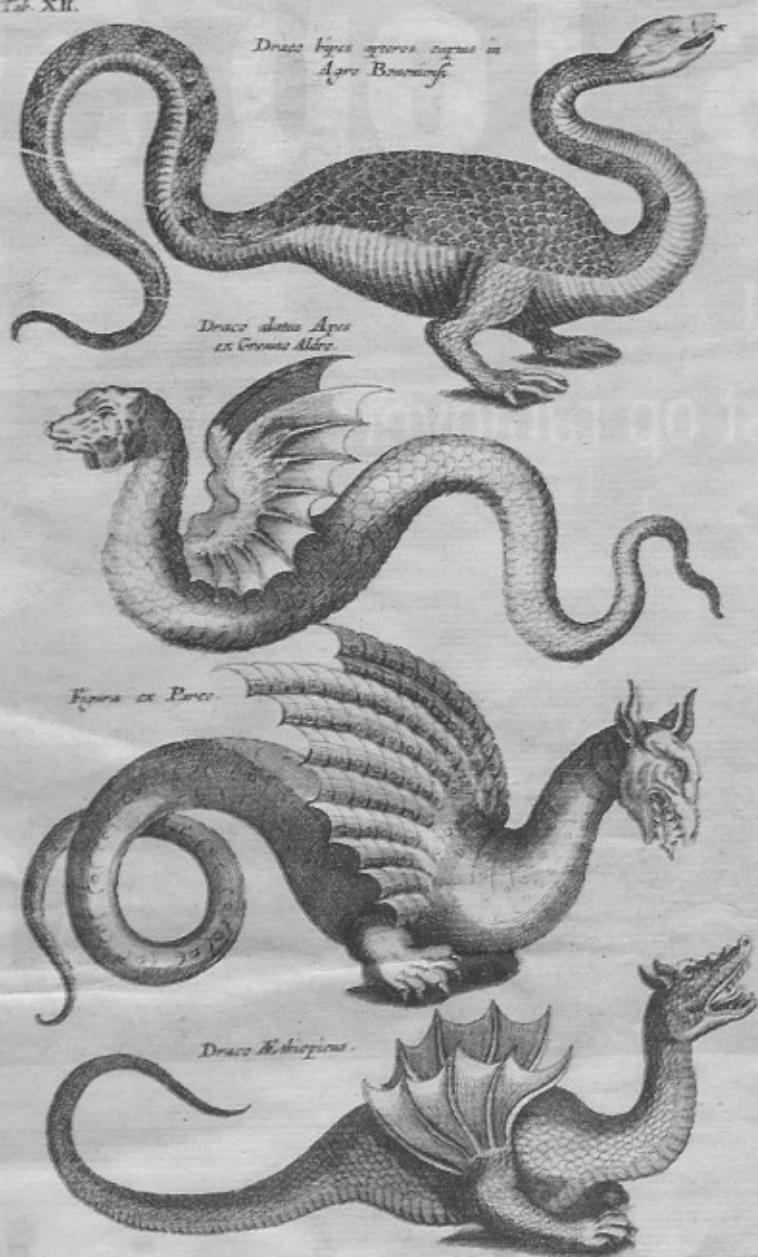
'Tot voor kort ging iedereen ervan uit dat de griffioen puur en alleen aan de menselijke fantasie was ontsproten. Een beest met vier poten, het lichaam van een leeuw en de snavel van een adelaar, dat moest wel verzonnen zijn.' Adrienne Mayor, een Amerikaanse met een piepklein brilletje, is nog steeds verbaasd over zoveel naïviteit. Als folkloriste doet zij al decennialang onderzoek naar het waarheidsgehalte van mythen en legendes. De griffioen, ontdekte zij, heeft in werkelijkheid stevige wortels in de paleontologie. Het fabeldier blijkt gemodelleerd naar het fossiele skelet van de Protoceratops, een woeste dino met – inderdaad – de omvang van een leeuw en de bek van een adelaar. De onderzoekster lichtte haar verrassende vondst afgelopen week toe in Haarlem, tijdens de opening van de tentoonstelling 'Dino's en draken' in het Teylers museum. De expositie is grotendeels op haar werk gebaseerd.

„Rond 1980 dacht ik voor het eerst aan de mogelijkheid van een fossiele oorsprong”, vertelt Mayor. „Het was een spontane ingeving. Ik ben toen op zoek gegaan naar een dino die op de griffioen leek. Tientallen boeken heb ik ingekeken, totdat ik op een afbeelding stuitte en dacht: Hé, die kop ken ik!”

Daarmee was de zaak nog niet rond. Want hoe konden de Grieken weet hebben gehad van dinoskeletten die duizenden kilometers verderop in Mongolië onder het zand lagen? En waar kwam de legende vandaan dat de griffioenen een vallei vol goud bewaakten?

De klassieke literatuur bood uitkomst. Mayor ontdekte dat de eerste griffioenverhalen in de zevende eeuw voor Christus waren opgetekend uit de mond van de Scythen: een nomadenvolk uit midden-Azië. De Scythen dolven destijds goud in een gebergte achter de Gobi-woestijn. Die kale zandvlakte lag bezaaid met skeletten van de bewuste Protoceratops, perfect bewaard en schoongewaaid. De nomaden misten uiteraard de paleontologische kennis om de botten juist te duiden. Ze zagen er de resten in van bloedorstige roofdieren met scherpe klauwen, een adelaarssnavel en vleugels. Omdat de beesten op de route naar het goud lagen, leek het

Tab. XII.

Boven: In de 17de eeuw stonden draken nog in biologieboeken. Onder: Skelet van de protoceratops lijkt sprekend op een griffioen.

het verhaal in de wereld gekomen.

„Alles klopt”, vertelt Mayor triomfantelijk. „Zelfs de mysterieuze vleugels van de griffioen kunnen we herleiden. De dinosaurus had zelf geen vleugels, maar wel een zware botrand in de buurt van zijn schouderblad. Een leek denkt meteen dat er vleugels aan hebben gezeten.”

Toen de folkloriste haar inzicht in het jaar 2000 in boekvorm openbaar maakte, oogste zij veel bijval van paleontologen. Classici reageerden sceptischer. Die vonden dat Mayor met haar prozaïsche verklaring afbreuk deed aan de rijke fantasiewereld van de klassieke literatuur. Toch lijken ook zij geleidelijk aan het idee gewend te raken.

Na de griffioen zijn nog diverse andere fabeldieren aan een fossiel gekoppeld: de eenogige cycloop lijkt verdacht veel op de schedel van een dwergolifant: het oog zit op de plek van het slurfgat. De kop van een draak lijkt op de schedel (grote, 'vuurspuwende' neusgaten) van de uitgestorven holenbeer en de wolharige neushoorn.

Zelfs voor het bestaan van reuzen hadden onze voorouders uit de 16de en 17de eeuw een aanwijzing in handen: gigantische dijbeenderen van mammoeten, qua vorm vrijwel

I

Dino's en draken bekijken

'Dino's en draken' is een spannende tentoonstelling die vooral kinderen zal aanspreken; spectaculaire skeletten en

afbeeldingen van alerhande monsters. De uitleg is bewust tot een minimum beperkt. Details staan in het bijbehorende

boek. Open t/m 28 mei; di t/m za van 10 tot 17 uur en zo van 12 tot 17 uur. www.teylersmuseum.nl

identiek aan die van de mens, maar dan drie keer zo groot. Niemand wist destijds dat Europa ooit bevolkt was door mammoeten, dus wat lag er meer voor de hand dan de botten toe te schrijven aan reuzen, waarvan de Bijbel het bestaan al vermeldde? Begrepen we meteen wie de hunebedden hadden gebouwd...

Overigens blijft het volgens Mayor altijd onzeker wat er eerst was: de mythe of het fossiel. „Het kan zijn dat de mythe pas achteraf werd bedacht, ter verklaring van de vreemde fossielen. Maar het is ook mogelijk dat onze voorouders bestaande volksverhalen bevestigd zagen door de vondst van vreemde botten.”

Verder schuilt niet in alle fabeldieren een kern van waarheid. De eenhoorn, de zeemeermin, de sfinx, pegasus (een gevleugeld paard), de minotaurus (een man met een stieren-

kop): allemaal fantasie. „Naar eenhoorns is keihard gezocht”, verheldert Mayor. „Als je na eeuwen nog steeds niets hebt gevonden, mag je concluderen dat ze verzonnen zijn.”

Komisch is tot slot het verhaal van een Griekse vaasschildering uit de zevende eeuw voor Christus. Die toont hoe het monster van Troje wordt verslagen door Heracles. De held staat er prachtig op, evenals de dochter van de koning. Maar wat zag dat monster er amateuristisch uit! Volgens classicus was het door een belabberde kunstenaar aangebracht. Met haar frisse blik zag Mayor dit anders. „Het is een nauwkeurige weergave van de fossielen die in de oudheid al met hun kop uit de kustrotsen staken”, concludeert ze. „Was het dus toch een geniale kunstenaar!”